

POPULARIZACIJA KULTURNE BAŠTINE NA PRIMJERU IZDAVAČKE DJELATNOSTI GRADSKJE BIBLIOTEKE I ČITAONICE KOTOR

POPULARIZATION OF CULTURAL HERITAGE ON EXAMPLE OF PUBLISHING ACTIVITY OF CITY LIBRARY AND READING ROOM KOTOR

Jasmina Bajo, bibliotekarska savjetnica

Gradska biblioteka i čitaonica Kotor, Kotor, Crna Gora

jasmina.bajo@kckotor.me

Sažetak

U ovom radu predstavimo izdavačku djelatnost Gradske biblioteke i čitaonice u vezi sa popularizacijom i prezentacijom kulturne baštine Boke i Crne Gore.

Izdavačka djelatnost biblioteke najvećim dijelom se ostvaruje zahvaljujući Programu zaštite i očuvanja kulturnih dobara Ministarstva kulture Crne Gore. Ovaj program već godinama podržava, finansira i sufinansira programe i projekte od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore – konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečke djelatnosti.

Predstavimo tri publikacije koje je Gradska biblioteka i čitaonica Kotor objavila u okviru projekata Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara Ministarstva kulture Crne Gore: naučnu publikaciju dr Katarine Mitrović *Benediktinci na području Barske nadbiskupije i Katorske biskupije (9. stoljeće – 1571)*, zbirku poezije *Pontapeti* pjesnikinje Dubravke Jovanović i publikaciju *Dobrotske pjesmarice* Aleksandre Tomović.

Realizacijom ovih projekata Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je značajno obogatila zavičajnu zbirku i objavila publikacije značajne za bokeljsku i crnogorsku književnost i kulturnu istoriju. Na ovaj način aktivno smo doprinijeli očuvanju, zaštiti, valorizaciji, prezentaciji i popularizaciji kulturne baštine, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, uspostavljanju saradnje između baštinskih institucija.

Ključne riječi: gradska biblioteka, izdavačka djelatnost, zavičajna zbirka, kulturna baština, Kotor, Crna Gora

Abstract

In this paper, we will present publishing activities of the City Library and reading room in regard to the popularization and presentation of the cultural heritage of Boka and Montenegro.

The publishing activity of the library is largely achieved thanks to the Programme for the Protection and Conservation of Cultural property of the Ministry of Culture of Montenegro. For years, this program supports, finances and co-finances programs and projects of major importance for the realization of public interest in the field of cultural heritage of Montenegro – conservation, museum, library, archive and cinematic activities.

We will present three publications published by the City Library and the reading room of Kotor under the projects of the Program for the Protection and Preservation of Cultural property of the Ministry of Culture of Montenegro: a scientific publication by dr. Katarina Mitrović *Benediktinci na području Barske nadbiskupije i Katorske biskupije (9. stoljeće – 1571)* (*Benedictines in the area of the Archdiocese of Bar and Kotor Diocese (9th century – 1571)*), poetry collection *Pontapeti* by poet Dubravka Jovanović and publication *Dobrotske pjesmarice* by Aleksandra Tomović.

With the realization of these projects, the City Library and reading room Kotor has significantly enriched the collection of area and published publications relevant to Boka and Montenegrin literature and cultural history. In this way, we have actively contributed to the preservation, protection, valorisation, presentation and popularization of cultural heritage, the dissemination of knowledge about the values and importance of cultural heritage, the understanding of different cultures, and the establishment of cooperation between heritage institutions.

Key words: city library, publishing activity, collection of area, cultural heritage, Kotor, Montenegro

Kotor ima dugu tradiciju civilizacije i kulture, prvenstveno zahvaljujući historijskim prilikama u kojima se razvijao. Kulturni i umjetnički život veoma je napredovao u XV i XVI vijeku pod uticajem humanizma i renesanse, koje u naše krajeve donose učeni ljudi koji pripadaju svjetovnim ili crkvenim intelektualnim slojevima. Gradska javna škola u Kotoru postoji od 1326. godine, ali je, sudeći po izvjesnim okolnostima i nekim činjenicama iz drugih izvora, osnovana 1285. godine. Tako u XIII vijeku imamo nižu gimnaziju, a u XV višu gimnaziju ili gramatikalno-humanističku školu, u XIV vijeku imamo i prvu apoteku, što svjedoči o razvijenoj kulturnoj svijesti građana.

Zahvaljujući geografskom položaju i historijskim prilikama, Kotor je imao relativno povoljne uslove za nabavku i korišćenje knjiga. Srednjovjekovni Kotor je predstavljao važnu trgovačku luku, između ostalog, i za trgovinu latiničnim i ćiriličkim knjigama. S obzirom na to da je stepen razvoja bibliotekarstva, u bilo kom društvu, ogledalo kulturnog i civilizacijskog stanja zajednice, Kotor je oduvijek bio na veoma visokom stepenu kulturnog i civilizacijskog razvitka, jer arhivski tragovi postojanja brojnih benediktinskih skriptorija u samostanima Boke Kotorske ukazuju na postojanje i prvih biblioteke još u srednjem vijeku.

Preteče narodnog bibliotekarstva u Boki Kotorskoj su čitaonice i društva koja su postojala od kraja XVIII vijeka do dvadesetih godina XX vijeka.

Prva javna narodna biblioteka u Kotoru osnovana je 1832. godine, *Biblioteka opštstva Kotorskog*, ali o njoj nemamo sačuvanih arhivskih podataka, već posredni izvori potvrđuju njeno postojanje. Stoga se za najstariju javnu biblioteku u Crnoj Gori smatra *Biblioteka opštstva Risanskog*, osnovana 1835. godine.

Baštineći bogatu tradiciju, Gradska biblioteka u Kotoru osnovana je 1952. godine kao samostalna ustanova kulture. U maju 1964. godine pripojena je Centru za kulturno-prosvjetnu djelatnost, današnjem Kulturnom centru "Nikola Đurković" Kotor, u čijem je sastavu kao organizaciona jedinica i danas.

Uprkos izuzetnoj tradiciji i društveno-kulturnom uticaju čitaonica u Boki Kotorskoj, Gradska biblioteka nije imala odgovarajući tretman u kulturnoj politici grada. Nekada kulturno središte intelektualnog sloja grada i mjesto do-

nošenja veoma važnih odluka, Biblioteka je četrdesetak godina bila smještena u neuslovnom prostoru koji ne odgovara bibliotečkim standardima. Godine 2000. konačno je preseljena u adekvatan prostor, na Pjaci od kina.

Gradska biblioteka i čitaonica Kotor jeste opštinska javna biblioteka koja je nosilac i središte bibliotečko-informacione djelatnosti u opštini. Primjenom savremenih tehnologija u oblasti bibliotečkog poslovanja, korišćenjem štampanih i elektronskih resursa i stručnim radom osoblja, Biblioteka se razvija kao informacioni, obrazovni i kulturni centar u svojoj sredini. Misija biblioteka, naročito javnih, jeste da doprinose podizanju kvaliteta života u lokalnoj zajednici, da budu živo srce grada.

Kotor je grad pod zaštitom Uneska, grad svjetske kulturne baštine, što znači da su razvijena izdavačka djelatnost biblioteke i kvalitetna zavičajna zbirka od najvećeg značaja za popularizaciju kulturne baštine – izdavačka djelatnost kao jedan od vidova kojim biblioteka pokušava obuhvatiti bogatu kulturnu, naučnu i književnu stvaralačku djelatnost istaknutih pojedinaca koji su svojim djelima obogatili lokalnu kulturu baštinu, a zavičajna zbirka jer čuva identitet lokalne zajednice, osvještava pripadnost jednoj kulturnoj, historijskoj i geografskoj sredini.

Izdavačka djelatnost biblioteke najvećim dijelom se ostvaruje zahvaljujući Programu zaštite i očuvanja kulturnih dobara Ministarstva kulture Crne Gore. Ovaj program već godinama podržava, finansira i sufinansira programe i projekte od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturne baštine Crne Gore – konzervatorske, muzejske, bibliotečke, arhivske i kinotečke djelatnosti.

Realizacijom prihvaćenih projekata doprinosi se očuvanju, zaštiti, valorizaciji, prezentaciji i popularizaciji kulturne baštine, širenju znanja o vrijednostima i značaju kulturne baštine, razumijevanju različitih kultura, uspostavljanju saradnje između baštinskih institucija.

*

Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je tokom 2015. godine implementirala projekat *Kulturna baština Boke i Crne Gore – evropska kulturna baština* iz Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2015. godinu Ministarstva kulture Crne Gore. Projekat je podrazumijevao objavljivanje naučne publikacije dr Katarine Mitro-

vić *Benediktinci na području Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije (9. stoljeće – 1571)*.

Dr Katarina Mitrović je naučni saradnik Centra za istorijsku geografiju i istorijsku demografiju pri Filozofskom fakultetu u Beogradu. Bavi se proučavanjem položaja i uloge Katoličke crkve na teritoriji današnje Srbije i Crne Gore u periodu srednjeg vijeka i u rano moderno doba. Ova publikacija pruža cjelovit pregled istorije benediktinskog monaškog reda na području Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije u razdoblju od druge polovine 9. vijeka do 1571. godine, čime je značajno unaprijeđeno poznavanje istorije hrišćanske crkve u srednjovjekovnom periodu na našim prostorima. Uprkos tome što je Red Sv. Benedikta ostavio neizbrisiv trag u evropskoj istoriji, u savremenoj historiografiji i srodnim naukama nije mu posvećeno dovoljno pažnje. Područje jurisdikcije Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije, vijekovima prožimano brojnim benediktinskim zajednicama i kulturnim tragovima njihovog prisustva, bilo je jedno od najznačajnijih istočnojadranskih uporišta ovoga crkvenog reda. Benediktinci su imali ogroman značaj za edukaciju i opismenjavanje domicilnog stanovništva. U nekoliko vijekova njihove pune aktivnosti postavljeni su temelji budućih obrazovnih institucija na tim teritorijama.

Područje Barske nadbiskupije i Kotorske biskupije tek je ovim istraživanjima potpuno obrađeno i uklopljeno kao značajan segment u istoriju reda benediktinaca, koja sama po sebi predstavlja veliku temu evropske društvene i vjerske istorije. Publikacija je promovisana u Kotoru i Herceg Novom tokom 2016. godine. Naredne, 2017. godine Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je u saradnji sa Savezom Crnogoraca Hrvatske, Narodnim muzejom Zadra i Pomorskim i povijesnim muzejom Hrvatskog primorja Rijeka organizovala veoma uspješne promocije ove naučne publikacije u Rijeci i Zadru. Promocije su se realizovale u sklopu projekta *Popularizacija i prezentacija kulturne baštine Boke i Crne Gore u Rijeci i Zadru*, koji je finansiralo Ministarstvo kulture Crne Gore, a u okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2017. godinu.

*

Zbirku poezije *Pontapeti* pjesnikinje Dubravke Jovanović Gradska biblioteka Kotor objavila je u okviru Programa zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2016. godinu Ministarstva kulture

Crne Gore. Poezija Dubravke Jovanović baštini upravo jedan od najznačajnijih elemenata nematerijalne kulturne baštine – jezik, jer je odlikuje bogatstvo lokalnog jezika kojim se čuva tradicija i duh Kotora. Pjesnikinja Dubravka Jovanović predstavlja jednog od posljednjih čuvara i branitelja bokeškog leksičkog naslijeđa.

Akademik Tonko Maroević u svom eseju za pjesnikinju kaže “da je najuvjerenija i najmotiviranija čuvarica prebogate bokeške kulturne baštine”. Poezija Dubravke Jovanović je “leksičko blago koje se prepoznaje po zvuku”, primijetila je Aleksandra Vuković, dodajući da je Dubravka i “rizničarka onog starog”, a prof. dr Novak Kilibarda istakao je da “Crna Gora niti je imala niti danas ima, osim Dubravke Jovanović, drugoga pjesnika koji svakim dahom svoga pjesničkoga bića izranja iz talasa sredine u kojoj životno obitava. Dakako, Crna Gora takođe nema grada osim Kotora, doajena među njima, koji je svoga pjesnika uobličio po svome obličju i krvotoku”. Publikacija je veoma uspješno promovisana u Kotoru i Tivtu.

*

Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je tokom 2017. godine objavila publikaciju Aleksandre Tomović *Dobrotske pjesmarice*, koju je sufinansiralo Ministarstvo kulture Crne Gore u okviru Programa za sufinansiranje projekata i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2017. godini. Autorka u ovoj studiji predstavlja književni i kulturno-istorijski značaj dobrotskih pjesmarica. Objavlivanjem ove publikacije skrenuli smo pažnju na značaj dobrotskih pjesmarica koje, iako još uvijek u rukopisu, ne zaslužuju da budu zaboravljene. Ove pjesmarice su se razvijale paralelno sa umjetničkom baroknom literaturom u Boki Kotorskoj. Iako nemaju izraženu umjetničku vrijednost koju posjeduje visoka barokna literatura, one imaju izuzetnu kulturno-istorijsku vrijednost. Dobrotske pjesmarice oslikavaju duh Dobrote i njenih građana u periodu kada ona postaje i razvija se kao građanska sredina sa svojim osobenostima, kulturološki umnogome drugačijim od ostalih dijelova Boke Kotorske. Pjesme dobrotskih pjesmarica za temu uglavnom imaju more i plovidbu. Ova studija pruža cjelovitu sliku o jedinstvenosti i vrijednosti pisanog kulturnog naslijeđa oličenog u stvaralaštvu dobrotskih pomoraca-pjesnika.

Realizacijom ovih projekata Gradska biblioteka i čitaonica Kotor je značajno obogatila zavičajnu zbirku i objavila publikacije značajne za bokeljsku i crnogorsku književnost i kulturnu istoriju. Time je dala svoj značajan doprinos čuvanju, istraživanju i promociji naše baštine, kao trajnoj vrijednosti koja se prenosi s generacije

na generaciju, ali baštini upravo brigom i očuvanjem svakog pokoljenja i sviješću o važnosti prepoznavanja, čuvanja i prezentovanja pojedinačnih, materijalnih i nematerijalnih, dobara.

Literatura

Bajo, J. 2014. "Pregled istorije bibliotekarstva u Kotoru" U Knjiga o Kotoru, 109–121. Beograd: Magelan pres.

Jovanović, D. 2007. *Na šotani bokeljske otmenosti*. Beograd: Plavi jahač.

Jovanović, D. 2016. *Pontapeti*. Kotor: Kulturni centar Nikola Đurković, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor.

Karun, B. 2007. "Kulturna baština – zajednički imenitelj biblioteka, arhiva i muzeja" Evropske smjernice za saradnju lokalnih kulturnih institucija biblioteka, arhiva i muzeja. Prva međunarodna konferencija BAM 2007, 21–22. septembra 2007. http://bam.ba/images/stories/Zbornici/knjiga_sazetaka2007.pdf. Datum pristupa: 15. 10. 2018.

Kodrić, L. 2011. "Modeli saradnje arhiva, biblioteka i muzeja pri realizaciji digitalnih infomacijskih usluga" Tehnični in vsebinski problemi klasičnega in elektronskega arhiviranja: 10. zbornik referatov dopolnilne ga izobřevanja s področij arhivistike, dokumentalistike in informatike v Radencih od 6 – 8. april 2011. http://www.pokarh-mb.si/uploaded/datoteke/Radenci/radenci2011/42_kodric_2011.pdf. Datum pristupa: 15. 10. 2018.

Martin, R. S. 2004. "Saradnja i promena: arhivi, biblioteke i muzeji u SAD" *Infoteka* 5 (1/2): 5-12.

Mitrović, K. 2015. *Benediktinci na području Barske nadbiskupije i Katorske biskupije (9. stoljeće – 1571)*, Kotor: Kulturni centar Nikola Đurković, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor.

Tomović, A. 2007. *Dobrotske pjesmarice*. Kotor: Kulturni centar Nikola Đurković, Gradska biblioteka i čitaonica Kotor.

Trailović, G. 2013. "Saradnja biblioteka, arhiva i muzeja" *Čitalište* 12 (22). http://citaliste.rs/casopis/br22/trailovic_goran_1.html. Datum pristupa: 15. 10. 2018.